

بررسی تاثیر سرمایه‌های شبکه ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی (مورد مطالعه: شبکه ماهواره‌ای جم)

دکتر داوود نعمتی انارکی*

سمیرا خطیب‌زاده**

تاریخ دریافت: ۹۳/۰۹/۰۸

تاریخ پذیرش: ۹۴/۰۱/۲۶

چکیده

با هدف بررسی تاثیر شبکه‌های ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زناشویی، نمونه‌ای از زنان تهرانی بیننده‌ی شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره، ۴۲۰ نفر از این زنان در سال ۱۳۹۲ مورد پژوهش قرار گرفتند. پرسش اصلی تحقیق حاضر آن است که رابطه‌ی میان رضایت از زندگی زناشویی و مشاهده شبکه ماهواره‌ای جم چگونه است؟ همچنین رابطه‌ی میان بهداشت روانی و مشاهده این شبکه ماهواره‌ای چگونه می‌باشد؟ در این مقاله جهت تدوین الگوی نظری، از نظریه استفاده و رضامندی، کاشت استفاده شده است. روش تحقیق، توصیفی- پیمایشی بوده و از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. برای نمایش یافته‌ها از آمار توصیفی شامل جداول توزیع فراوانی، آزمون‌های پارامتری (پیرسون، کرامر، رگرسیون، تاو کندال و کای اسکوئر) استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان داد که زنان بیننده شبکه ماهواره‌ای جم، از رضایتمندی از زندگی زناشویی کمتر و بهداشت روانی نامطلوب‌تری نسبت به زنان غیر مخاطب ماهواره برخوردارند. همچنین بین «رضایتمندی از زندگی زناشویی و بهداشت روانی» و «میزان تماشای شبکه ماهواره‌ای جم» رابطه معنادار وجود داشت. بین رضایتمندی از زندگی زناشویی و بهداشت روانی زنان شرکت‌کننده در تحقیق نیز رابطه معناداری وجود داشت.

کلیدواژه‌ها: زنان، شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، رضایتمندی از زندگی زناشویی، بهداشت روانی.

* - استادیار گروه ارتباطات دانشگاه صداوسیما.

** - نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری مدیریت رسانه.

مقدمه

روان‌شناسان و همه افرادی که در حوزه خانواده پژوهش می‌کنند، رضایت زناشویی را به‌عنوان عامل اصلی آرامش روانی و تکامل اعضای خانواده می‌دانند و به عوامل موثر در رضایت زناشویی زوجین اهمیت می‌دهند. رضایت از زندگی زناشویی به ایجاد محیط عاطفی سالم و مناسب برای خانواده منجر می‌گردد و رشد و نمو فرزندان را به دنبال خواهد داشت، همچنین رشد، شکوفایی و موفقیت اعضای خانواده، این رضایت را استحکام و تداوم خواهد بخشید.

بی‌تردید امروزه رسانه‌ها موفق شده‌اند افکار و عقاید انسان‌های بی‌شماری را دستخوش تغییر سازند. در این بین زنان و جوانان از جمله گروه‌های هدف برای این رسانه‌ها محسوب می‌شوند؛ چنان‌که آذین و پیر محمدی (۱۳۸۷) نشان داده‌اند: تأثیرپذیری دانشجویان دختر از برنامه‌های این رسانه‌ها به مراتب بیشتر از دانشجویان پسر است. استفاده از ماهواره و دیگر رسانه‌های گروهی شمشیری دو لبه است که می‌تواند پیامدهایی را به دنبال داشته باشد. زنان و جوانان، از ماهواره‌ها به نحای مختلف، بویژه برای پرکردن اوقات فراغت استفاده می‌کنند؛ بخصوص قرار گرفتن زنان در برابر این رسانه‌ها که هر کدام فرهنگ خاص خود را با سیل عظیمی از اطلاعات و برنامه‌های متنوع از سراسر جهان ارائه و معرفی می‌نمایند، باعث می‌شود این قشر با فرهنگ‌های جدیدی روبرو شوند که با فرهنگ خودشان متفاوت بوده و هیچگونه سنخیتی با هنجارها و اصول اعتقادی آنان ندارد. در نتیجه، این امر می‌تواند تغییرات فرهنگی همچون تغییر رویه، رفتار، طرز تفکر و در واقع، سبک زندگی را به دنبال داشته باشد. از جمله مولفه‌هایی که در این میان احتمال تغییر و تحول آن می‌رود "رضایت زناشویی" و "بهداشت روانی" است.

با در نظر گرفتن اهمیت متغیرهای مطرح شده و با توجه به کمبود تحقیقات در ایران، تحقیق حاضر می‌کوشد، "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" را در نمونه‌ای از زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم^۱ بررسی کرده و در کنار آن، این دو متغیر را در زنان تهرانی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند نیز مورد آزمایش قرار دهد و با مقایسه این دو گروه به نتیجه‌گیری برسد.

۱- GEM satellite channel

بیان مسئله

خانواده یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین نهادها در هر جامعه است و زن و شوهر دو عضو اصلی و ابتدایی این نهاد می‌باشند. روابط حاکم بر خانواده، از روابط بین زن و شوهر نشأت گرفته و از طرفی این روابط بر جامعه نیز تأثیرگذار می‌باشد. ازدواج موفق موجب می‌شود افراد شادتر، بانشاط‌تر و سالم‌تر زندگی کنند (دبی، ۱۳۷۹، ص ۷۸). این‌گونه ازدواج‌ها خانواده را در برابر فشارهای روانی محافظت می‌کند در حالی که ازدواج‌های ناپایدار نتایج منفی بر بهداشت روانی و جسمانی زوجین دارد. از طرفی در سال‌های اخیر (۱۳۹۳-۱۳۹۰) شاهد افزایش روزافزون آمار طلاق یا به عبارتی از هم پاشیدن خانواده‌ها و نارضایتی زوجین هستیم. در بررسی علل و عوامل آن در ایران، یکی از عوامل بسیار تأثیرگذار، عدم رضایت از زندگی زناشویی عنوان شده است تا آنجا که بعضی از آمارها نشان می‌دهد که بیش از ۵۰ درصد از طلاق‌ها به دلیل عدم رضایت از زندگی زناشویی است. البته قابل ذکر است که عدم رضایت از زندگی زناشویی همیشه منجر به طلاق نمی‌گردد بلکه فشارهای روانی را در خانواده ایجاد می‌کند که موجب مشکلات و بیماری‌های متنوعی در خانواده می‌شود (ترکان، ۱۳۸۵، ص ۸).

رسانه‌ها از جمله شبکه‌های ماهواره‌ای نیز می‌توانند به‌عنوان یک ابزار قدرتمند، بر افکار و اندیشه زوجین و روابط آنها با یکدیگر تأثیرگذار باشند. اگر چه این شبکه‌ها می‌توانند به‌صورت مستقیم تمامی آحاد جامعه را تحت تأثیر قرار دهند اما تأثیر مهم آن از طریق اثرگذاری بر نهادهایی همچون خانواده است. به نظر می‌رسد که شبکه‌های ماهواره‌ای در امر جذب مخاطب و پخش انواع برنامه‌های عامه‌پسند موفق بوده‌اند. شبکه جم نیز از جمله این شبکه‌ها است که به نظر می‌رسد در طی سال‌های اخیر با انتخاب محتوا و ژانر مخاطب‌محور و پخش فراوان سریال‌های ترکیه‌ای با دوبله‌ی فارسی به‌عنوان یکی از پربیننده‌ترین این شبکه‌ها در بین ایرانیان داخل و خارج از کشور تبدیل شده است. برنامه‌های شبکه جم بخصوص سریال‌های آن با فرآیندهای جامعه‌پذیری در جامعه ایران ناهمخوانی داشته است. به نظر می‌رسد روابط متفاوت و متضاد با فرهنگ جامعه ایران و ایدئولوژی رسمی که در برنامه‌های این شبکه به نمایش درآمده، حساسیت به تماشا و اثرگذاری این برنامه‌ها را در خانواده‌ها بالا برده است. بازتاب این وضعیت را می‌توان در

تغییر نظام ارزش‌های خانواده مشاهده نمود که حاصل آن، بروز کشمکش‌ها و نارضایتی‌ها در خانواده و در روابط زوجین است که اگر به صورت مناسبی کنترل نشود عدم رضایت از زندگی زناشویی و در بعضی موارد نابسامانی خانواده و حتی طلاق را به دنبال خواهد داشت. امروزه شبکه‌های ماهواره‌ای به در دسترس‌ترین وسیله ارتباطی زنان جامعه ما بخصوص زنان خانه‌دار تبدیل شده است؛ رسانه‌ای که به نظر می‌رسد ارزش‌هایی متفاوت و متغایر با فرهنگ ایرانی-اسلامی را رواج داده است. لذا مقاله پیش رو در نظر دارد تا با مطالعه بر روی زنانی که بیننده این سریال‌ها هستند و زنانی که از ماهواره استفاده نمی‌نمایند، به بررسی مقایسه‌ای آثار تماشای این سریال‌ها بر قشر مذکور، در چارچوب زیر پردازد.

۱- از بین ده‌ها شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان، شبکه ماهواره‌ای جم که به نوعی از جدیدترین شبکه‌ها محسوب شده و در حوزه زنان نیز جذابیت‌های خاص خود را دارد انتخاب شده است. لذا سایر شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان از جمله من و تو، فارسی وان و... در حوزه این تحقیق نمی‌باشد.

۲- تنها دو فاکتور "رضایت‌مندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" آن هم در مخاطبان زن شبکه ماهواره‌ای جم به جهت اهمیت و نقش بی‌بدیل "زنان" در جامعه، بررسی می‌گردد. لذا فاکتورهای دیگر روانشناسی و دیگر گروه‌های جنسی در حوزه این تحقیق نمی‌باشد.

۳- به سبب اهمیت آسیب‌شناسی فرهنگی-اجتماعی پایتخت، همچنین به دست آوردن نتیجه‌ای قابل قبول، دامنه این تحقیق به زنان تهرانی محدود شده است. به منظور به دست آوردن نتیجه‌ای مطلوب، ملموس و قابل قبول، در این تحقیق به بررسی مقایسه‌ای دو فاکتور "رضایت‌مندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" در زنان تهرانی استفاده کننده از شبکه ماهواره‌ای جم، و زنان تهرانی که از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان استفاده نمی‌کنند می‌پردازد.

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق خود را در این بخش مورد بررسی قرار می‌دهیم.

بررسی تاثیر سرمایه‌های شبکه ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی

- استفاده از برنامه‌های شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای؛ دگرگونی در باورها، نگرش‌ها و رفتارهای دینی دختران نوجوان تهرانی عنوان پایان‌نامه‌ای است که توسط فرشته جعفری در سال ۱۳۹۱ به روش کیفی انجام شده و به این نتیجه رسیده است که: برنامه‌های ماهواره‌ای موفق شده‌اند با ایجاد جذابیت‌های ظاهری مورد علاقه گروه نوجوان دختر در شهر تهران در میان آنان نفوذ کنند.

- آسیب‌شناسی سریال‌های عامه‌پسند ماهواره‌ای در جامعه امروز ایران عنوان پایان‌نامه‌ای است که توسط سیروان عبدی در سال ۱۳۹۲ به روش پیمایش انجام شده و نتیجه می‌گیرد که: اصلی‌ترین تهدید و آسیب سریال‌های ماهواره‌ای شامل ترویج فرهنگ مبتذل غربی، مخدوش کردن ارزش‌های خانوادگی، روی آوردن به فرهنگ غرب و سرخورده شدن از فرهنگ بومی و تغییر در معیارهای همسرگزینی به سمت معیارهای غربی است.

- بررسی نقش ماهواره‌های فارسی‌زبان بر سبک زندگی جوانان عنوان پایان‌نامه‌ای است که توسط جواد احسانی مقدم در سال ۱۳۹۱ و به روش پیمایش انجام شده است و نتیجه می‌گیرد که: شبکه‌های ماهواره‌ای بر سبک زندگی جوانان و روی آوردن به زندگی غربی بسیار تاثیرگذار است.

- مقایسه تعهد زناشویی و الگوهای ارتباطی در مردان متأهل استفاده‌کننده و عدم استفاده‌کننده از شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان شاغل در ادارات دولتی شهر قیر، پایان‌نامه دیگری است که توسط زهرا خوش کام در سال ۱۳۹۱ انجام شده و نتیجه این تحقیق بیان می‌کند که: میزان تعهد زناشویی در مردان متأهل استفاده‌کننده از ماهواره به‌طور معناداری کمتر از مردان متأهل عدم استفاده‌کننده از ماهواره می‌باشد.

سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی

- رابطه‌ی میان "رضایت از زندگی زناشویی" زنان و مشاهده آنان از شبکه ماهواره‌ای جم چگونه است؟

- رابطه‌ی میان "بهداشت روانی" زنان و مشاهده آن‌ها از شبکه ماهواره‌ای جم چگونه

است؟

سؤالات فرعی

- ۱- آیا بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" زنان تهرانی استفاده کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره تفاوت معناداری وجود دارد؟
- ۲- آیا بین "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره تفاوت معناداری وجود دارد؟
- ۳- آیا بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" زنان تهرانی و میزان تماشای شبکه ماهواره‌ای جم ارتباط معناداری وجود دارد؟
- ۴- آیا بین "بهداشت روانی" زنان تهرانی و میزان استفاده از شبکه ماهواره‌ای جم ارتباط معناداری وجود دارد؟
- ۵- آیا بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" در زنان غیر مخاطب ماهواره ارتباط معناداری وجود دارد؟
- ۶- آیا بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده کننده از شبکه ماهواره‌ای جم رابطه‌ای وجود دارد؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

برجستگی جامعه از رشد و تعالی خانواده‌های آن جامعه نشأت می‌گیرد و در این نهاد مقدس "زندگی زناشویی" از اهمیتی بی بدیل برخوردار است. پرداختن به موضوع "تحکیم خانواده"، ریشه در اهمیت نهاد خانواده دارد. اولین شرط داشتن جامعه‌ای سالم و پویا، سلامت و پایداری خانواده است. اسلام نیز به‌عنوان کامل‌ترین دین آسمانی، به خانواده و نقش مهم زندگی زناشویی در آن، توجهی خاص مبذول داشته است. از دیدگاه اسلام، "خانواده" و کارکردهای مثبت آن، از اولویت برخوردار بوده و برای بهبود و رضایت از زندگی زناشویی ارزشمندترین صور اخلاق و آداب را ترسیم کرده، و بهترین و زیباترین قوانین حقوقی را وضع کرده است. اسلام خانواده را سازنده شخصیت انسانی دانسته و پرورش انسانهای سالم را در خانواده‌های سالم می‌داند. لذا لزوم مراقبت از نهاد خانواده، در مقابل آسیب‌هایی که ممکن است بر اثر نفوذ

فرهنگ‌های دیگر در معرض آن قرار گیرد، بیش از پیش احساس می‌شود. بنابراین باید به بررسی و تحقیق در ارتباط با آسیب‌های مختلف در نهاد "خانواده" پرداخت تا بتوان به راهکارهای مناسب در مقابله با آسیب‌ها دست یافت. با توجه به این قضیه، اهمیت و ضرورت تحقیقاتی که این آسیب‌ها را شناسایی کرده تا اقدامات لازم در جهت رفع و مقابله با آنها صورت بگیرد مشخص می‌شود. همچنین ضرورت دارد پژوهش‌هایی بنیادی در جهت بررسی نقش و کارکرد رسانه بر خانواده و احصاء آسیب‌های پیش رو صورت گیرد و نتایج آن در اختیار متولیان و برنامه‌ریزان حوزه خانواده قرار داده شود تا با ارائه راهبردها و اقدامات لازم، برای مقابله با آسیب‌ها برنامه‌ریزی مبتنی بر یافته‌های علمی صورت گیرد. بر این اساس، ضرورت انجام چنین تحقیقاتی مشخص می‌شود.

اهداف تحقیق

- آگاهی از تأثیر استفاده از شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم بر رضایتمندی از زندگی زناشویی و "بهداشت روانی" زنان تهرانی
- شناخت نوع تغییرات در زندگی زناشویی زنان بیننده شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم
- مقایسه "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی که بیننده شبکه‌های ماهواره‌ای نیستند.

فرضیات تحقیق

- ۱- بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره، تفاوت وجود دارد.
- ۲- بین "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره، تفاوت وجود دارد.
- ۳- بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" زنان تهرانی و "میزان تماشای شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم" رابطه معنادار و منفی وجود دارد.
- ۴- بین "بهداشت روانی" زنان تهرانی و "میزان تماشای شبکه ماهواره‌ای فارسی‌زبان جم"

رابطه معنادار و منفی وجود دارد.

۵- بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" در زنان غیر مخاطب ماهواره، رابطه وجود دارد.

۶- بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده کننده از شبکه ماهواره‌ای جم رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

این تحقیق به روش توصیفی - پیمایش انجام شده است.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری تحقیق حاضر "کلیه زنان ساکن شهر تهران" که استفاده کننده از شبکه ماهواره‌ای فارسی زبان مورد بررسی شبکه ماهواره‌ای جم^۱ در تحقیق حاضر متغیر مستقل شامل موارد ذیل می باشد:

- میزان تماشای ماهواره

- میزان تماشای شبکه ماهواره‌ای جم و متغیر وابسته

- میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی

- میزان بهداشت روانی

با یکسان سازی این شرایط در همه پاسخگویان، با قاطعیت بیشتری می توان نتیجه گیری کرد که میزان رضایتمندی از زندگی زناشویی و بهداشت روانی (متغیر مستقل) تحت تاثیر میزان تماشای ماهواره، علی‌الخصوص میزان تماشای شبکه ماهواره‌ای جم (متغیر وابسته) بوده است. در تحقیق حاضر متغیرهای مداخله گر (تعدیل کننده): سطح تحصیلات، شغل، میزان درآمد، منطقه محل سکونت پاسخگویان، همچنین سن، سطح تحصیلات، شغل و میزان درآمد همسر هستند که در بررسی یافته‌های جانبی تحقیق، ارتباط متغیرهای مذکور یا متغیرهای وابسته مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۱- GEM satellite channel

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

در این تحقیق برای تعیین حجم نمونه، از فرمول کوکران استفاده شده است.

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

بر اساس "آمار سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۹۰" تعداد زنان تهرانی متأهل، ۲۵ تا ۳۵ ساله و دارای فرزند، ۶۶۳۹۴۸ نفر اعلام شده است. بنابراین $N = ۶۶۳۹۴۸$ ، در نتیجه، با استفاده از فرمول کوکران، حجم نمونه برابر است با: $n = ۳۸۴$ یعنی در تحقیق حاضر باید تعداد ۳۸۴ پرسشنامه توزیع، تکمیل و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گرفت. از آنجا که $n = ۳۸۴$ است، لذا باید ۱۹۲ نفر از آنان زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و ۱۹۲ نفر دیگر، زنانی که از شبکه‌های ماهواره‌ای استفاده نمی‌کنند در نظر گرفته می‌شد. اما به دلیل رُند نمودن عدد، به تعداد ۲۱۰ پرسشنامه در اختیار زنان تهرانی که از شبکه ماهواره‌ای جم استفاده می‌کنند و ۲۱۰ پرسشنامه در اختیار زنانی که مخاطب شبکه‌های ماهواره‌ای نیستند قرار داده شد. در این تحقیق، از یکی از شیوه‌های نمونه‌گیری احتمالی، بنام خوشه‌ای (چندمرحله‌ای) استفاده شده است. به همین منظور پرسشنامه‌ها را در ۳ منطقه تهران (شمال، مرکز، جنوب) تقسیم نموده و در هر منطقه به‌طور تصادفی ۷۰ فرد به پرسشنامه پاسخ داده‌اند و در مجموع ۴۲۰ پرسشنامه پر شده است. از آنجا که پرسشنامه‌ها به‌صورت حضوری تکمیل شده، کلیه پرسشنامه‌ها از پاسخگویان دریافت گردیده است.

ابزار گردآوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

ابزار گردآوری اطلاعات در تحقیقات پیمایشی، پرسشنامه می‌باشد، لذا در تحقیق حاضر نیز اطلاعات با ابزار پرسشنامه و به‌صورت حضوری گردآوری شده است. پرسشنامه این تحقیق شامل

سؤالات نیمه‌باز- نیمه بسته پژوهش‌گر ساخته می‌باشد. پرسشنامه دارای سه بخش است؛ بخش اول مربوط به ویژگی‌های فردی مانند سن، تحصیلات، وضعیت اشتغال، میزان درآمد، سن همسر، تحصیلات همسر، شغل و میزان درآمد همسر و تعداد فرزند است. بخش دوم شامل سؤالات استاندارد دو پرسشنامه:

- پرسشنامه ۴۷ ماده‌ای رضایت زناشویی انریچ^۱، (شامل ۴۷ سؤال)

- پرسشنامه بهداشت روانی (CHQ-۲۸)، (شامل ۲۸ سؤال) و بخش سوم شامل سؤالات خودساخته است که در کنار این دو پرسشنامه استاندارد، توسط محقق با مشورت استادان و کارشناسان علوم اجتماعی و روان‌شناسی خانواده طراحی شده است تا پاسخگویان در کنار تکمیل این سؤالات، اطلاعات مبسوط‌تری که مورد نیاز تحقیق بوده را فراهم سازند. لازم به یاد آوری است که این پرسش‌ها در زنان مخاطب شبکه‌های ماهواره‌ای و زنان غیر مخاطب متفاوت بوده است.

تعریف مفاهیم تحقیق

رضایت از زندگی زناشویی

- **تعریف مفهومی؛** رضایت زناشویی حالتی است که طی آن زن و شوهر از ازدواج با یکدیگر و با هم بودن احساس شادمانی و رضایت دارند (sinha & mukerjee - ۱۹۹۱, p: ۸۴).
 وینچ^۲ و همکاران او معتقدند که رضایت زناشویی انطباق بین وضعیت موجود و وضعیت مورد انتظار است. طبق این تعریف، رضایت زناشویی زمانی محقق می‌گردد که وضعیت موجود در روابط زناشویی با وضعیت مورد انتظار فرد منطبق باشد (Winch.- ۱۹۷۴, p: ۴۱۱-۴۱۷).
 هم‌چنین الیس^۳ بیان می‌کند که رضایت زناشویی احساسات عینی از خشنودی، رضایت و لذت تجربه شده توسط زن یا شوهر است هنگامی که همه جنبه‌های ازدواج‌شان را در نظر می‌گیرند (سلیمانان، ۱۳۷۳، ص ۹۵).

۱- ENRICH

۲- Winch

۳- Ellis

- **تعریف عملیاتی؛** این متغیر عبارت است از نمره‌ای که هر فرد از «پرسشنامه رضایت زناشویی اِنریچ» دریافت می‌کند.

بهداشت روانی

- **تعریف نظری؛** فرهنگ بزرگ روانشناسی لاروس^۱ بهداشت روانی را اینگونه تعریف می‌کند: استعداد روان برای هماهنگی، خوشایند و موثر کار کردن، برای موقعیت‌های دشوار انعطاف پذیر بودن و برای بازیابی تعادل خود توان داشتن. (گنجی، ۱۳۸۴، ص ۱۰)

گلدشتاین^۲، بهداشت روانی را تعادل بین اعضا و محیط در رسیدن به خودشکوفایی می‌داند (انصاری، ۱۳۷۴، ص ۱۰۷). در این تعاریف، همان‌طور که مشاهده می‌شود سازگاری با محیط اهمیت زیادی دارد. طبق این تعاریف، شخصی که بتواند با محیط خود، خوب سازگار شود از نظر بهداشت روانی بهنجار خواهد بود. این شخص با تعادل روانی رضایت بخش پیش خواهد رفت، تعارضهای خود را با دنیای بیرون و درون حل خواهد کرد و در مقابل ناکامی‌های اجتناب ناپذیر زندگی، مقاومت خواهد کرد. سلامت جسم و روان، انبساط خاطر و در نهایت، شادکامی و تن‌آرامی پدیده‌هایی هستند که در ارتباط با محیط انسان‌ها تحقق می‌پذیرند (دبی، ۱۳۷۹، ص ۷۸).

- **تعریف عملیاتی؛** این متغیر عبارت است از نمره‌ای که هر فرد از «پرسشنامه بهداشت روانی گلدبرگ و هیلر»^۳ دریافت می‌کند.

شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان

اولین شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان با حمایت مالی آمریکا و اروپا راه‌اندازی شدند که جم تی وی، بی. بی. سی فارسی، جام جم، آی. تی. ان، تپش، بی. ام. سی، و ان. آی. تی وی از جمله معروف‌ترین آنها هستند (بیجرانلو، ۱۳۸۹، ص ۱۶). از ۳۲۰۰ شبکه تلویزیونی قابل دریافت از هات‌برد و یوتل ست به‌طور تخصصی حدود ۴۰۰ شبکه به موسیقی، ۸۰ شبکه به تبلیغات مد و لباس

۱- Larousse

۲- Goldshtine

۳- Goldberg and Hiller

و کالا، ۲۰۰ شبکه فیلم و سریال، ۲۰۰ شبکه به تبلیغ ادیان و مذاهب مختلف و ۲۵۰ شبکه به پخش برنامه‌های مبتذل پورنوگرافی (تصاویر سکسی غیر آموزشی) اختصاص دارند؛ مابقی شبکه‌ها نیز به مسائل مختلف از جمله موضوعات سیاسی، زیست محیطی، علمی، خبری و غیره می‌پردازند. مجلس نمایندگان آمریکا، فرانسه و انگلیس با تخصیص بودجه‌هایی به توسعه شبکه‌های ماهواره‌ای با زبان‌های مختلف از جمله زبان فارسی همت می‌گمارند تا نقشی در ساخت افکار عمومی دنیا بازی کنند (بختیاری و فرخی، ۱۳۹۱، ص ۷۷). در این شبکه‌ها، بخش‌های خبری، گزارشی، نقد و بررسی، سرگرمی و نمایشی نیز وجود دارد. برنامه‌های این شبکه‌ها از نظر فکری در اقشار فرهیخته جامعه تأثیر چندانی ندارد، اما به نظر می‌رسد در ایجاد تشویش در اذهان عموم بی‌تأثیر نیست (امید علی، ۱۳۹۱، ص ۱۶۴).

- شبکه ماهواره‌ای جِم

معرفی شبکه جِم

این شبکه از سال ۲۰۰۶ میلادی با شعار «جِم همه شما را دوست دارد» آغاز به کار کرد و به‌عنوان یکی از شبکه‌های تلویزیونی «گروه موسیقی و سرگرمی عمومی»^۱ با محتوای برنامه‌هایی نظیر "فیلم‌های سینمایی"، "مجموعه‌ها و سریال‌های تلویزیونی"، "مستندهای تلویزیونی"، "برنامه‌های آموزشی" و سایر برنامه‌های سرگرم‌کننده جهان تشکیل شد. جِم، مجموعه شبکه‌های تلویزیونی به زبان فارسی، کردی و دری است که از شهر دُبی در امارات متحده عربی پخش می‌شود.

برنامه‌های شبکه جِم

این شبکه یکی از شبکه‌های تلویزیونی «گروه موسیقی و سرگرمی عمومی» است. محتوای برنامه‌های این شبکه تلویزیونی را فیلم‌های سینمایی، مجموعه‌ها و سریال‌های تلویزیونی، مستندهای تلویزیونی، برنامه‌های آموزشی، انیمیشن و سایر برنامه‌های سرگرم‌کننده جهان تشکیل می‌دهند. «گروه موسیقی و سرگرمی عمومی» دفاتری در شهرهای دُبی، لندن، کوالالامپور و

۱- General Entertainment and Music Group

لس آنجلس دارد و عمده فعالیت خود را بر تغییر سبک زندگی ایرانی‌ها قرار داده است. در واقع شبکه من و تو نسخه بزرگتر و حرفه‌ای‌تر از این شبکه است و شبکه جم جزء اولین شبکه‌های ماهواره‌ای است که اساس کار خود را بر سبک زندگی گذاشته است. با روی کار آمدن شبکه فارسی‌وان، رابطه این شبکه با جم نیز بسیار مساعد شد و سارا رهبری به‌عنوان مهره کلیدی فارسی‌وان به‌صورت همزمان در شبکه جم نیز مشغول به کار شد و حتی گفته می‌شود مرداک نیز بخشی از سهام جم را خریداری کرد. این شبکه پس از چند سال فعالیت در زمینه موسیقی و سرگرمی، کانال دیگری برای پخش سریال راه‌اندازی کرد که بر خلاف فارسی‌وان که از فیلم‌های آمریکای لاتین استفاده می‌کرد پخش فیلم‌های ترکیه‌ای را در دستور کار خود قرار داد. عشق ممنوع، ایزل، عشق و جزا، حریم سلطان، عمر گل لاله و... از جمله سریال‌هایی بودند که مخاطبان بی‌شماری را جذب کردند و نام شبکه «جم تی‌وی» را بر سر زبان‌ها انداختند. همه این اتفاقات سبب شد تا شبکه جم ناگهان رشد کند و تعداد شبکه‌های خود را به ۱۰ شبکه افزایش داد. برنامه‌های تلویزیون جم همراه با زیرنویس و یا دوبله فارسی پخش می‌شوند. از سعید کریمیان به‌عنوان موسس و مدیر اصلی شبکه جم نام برده می‌شود. این شبکه برنامه‌های متعددی از جمله آگهی‌های تجارتي، فیلم سینمایی، سریال، موزیک و... برای جذب مخاطبان داشته است و با ورود به سیستم اچ دی از طریق ماهواره یاه ست، تلاش کرده که به رقیبی برای شبکه‌های داخلی در جذب مخاطب تبدیل شود. این شبکه ماهواره‌ای با دوبله و پخش سریال‌های اغلب ترکیه‌ای و اخیراً آمریکایی، سعی در جلب توجه بینندگان داشته و دارد (صالحی امیری و ملکی، ۱۳۸۹، ص ۴۵).

مضمون و محتوای سریال‌های شبکه جم

نگاهی به سریال‌های پرمخاطب شبکه ماهواره‌ای جم، همچون «عشق ممنوع»، «عشق و جزا»، «ایزل»، «عمر گل لاله»، «از بوسه تا عشق»، «حریم سلطان»، «کوزی گونی» و... ما را به این نتیجه می‌رساند که میان این سریال‌ها از نظر مضمون و محتوا، نقاط اشتراک فراوانی وجود دارد. وجود این نقاط اشتراک تصادفی نبوده و طبیعتاً اصلی‌ترین دلیل انتخاب و پخش آن‌ها از سوی شبکه‌های ماهواره‌ای جم بوده است. این نقاط اشتراک عبارتند از:

- زندگی اشرافی

نقطه اشتراک میان سریال‌های شبکه جم این است که داستان همه آنها در خانه‌های لوکس و اشرافی اتفاق می‌افتد و بخش قابل توجهی از سریال در فضای اشرافی پیش می‌رود. آن‌چه که در این میان قابل توجه می‌باشد این است که در کشور ترکیه، سریال‌های بسیاری ساخته می‌شود اما شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان از جمله شبکه جم، سریال‌هایی را برای پخش انتخاب می‌کنند که فضای سریال مانند خانه، دکوراسیون، لباس و به‌طور کلی سبک زندگی سریال بر اشرافیت متمرکز باشد و الگوهای از این نوع زندگی را ترویج دهد. حتی سریالی مانند «شمیم عشق» که داستان آن در روستا اتفاق می‌افتد، باز هم زندگی مرفه روستایی را به تصویر می‌کشد.

- خیانت

در سریال‌های شبکه جم، خیانت حرف اول را می‌زند. خیانت مرد یا زن متاهل به همسرش، در تمامی سریال‌ها و به کثرت قابل مشاهده است چرا که تاکید بیش از اندازه بر این مقوله، باعث جذب بیشتر مخاطب می‌شود. نگاه اساسی سریال‌هایی که توسط رسانه‌های غربی تولید و از طریق شبکه‌های ماهواره به‌طور رایگان در اختیار خانواده‌ها قرار می‌گیرد از میان بردن نگاه عفیفاً مرد و زن در خانواده است، این سریال‌ها تلاش می‌کنند تا با رواج خیانت، زیور عفاف را به‌عنوان یک عامل مخرب جلوه داده و تعهد و پایداری افراد خانواده را نسبت به هم از میان ببرند. در واقع هدف اصلی این سریال‌ها زدودن تقوا، حیا، شرم، وفاداری، تعهد، و حس مسئولیت در روابط بین زوجین است (بنی‌جمالی و همکاران، ۱۳۸۳، ص ۱۲۳). حس رقابت جنسی و تفکر آزاداندیشی مطلق، و خیانت زن و شوهر نسبت به یکدیگر نیز نتیجه دیگری از تماشای این گونه فیلم‌ها است. ایجاد حس رقابت زن و شوهر نسبت به یکدیگر یعنی این که زن و شوهر به جای اینکه انیس و مونس هم باشند به‌صورت رقیب یکدیگر نمایش داده می‌شوند و نسبت به هم وفاداری، تعهد و پایبندی ندارند. در واقع برنامه‌های نامناسب این شبکه ماهواره‌ای به دنبال ترویج احساس آزادی مطلق و یا همان لیبرالیسم جنسی هستند؛ لیبرالیسم جنسی نیز به دنبال ایجاد آزادی برای روابط جنسی مطلق بوده که هدف غرب، اشاعه این فرهنگ است که از دست آوردهای اومانیسیم محسوب می‌شود.

- فرزند نامشروع

در اکثر سریال‌های شبکه جم به کودک، نوجوان و یا جوانی برخورد می‌کنیم که در قسمتی از سریال متوجه می‌شود که فرزند اصلی پدر و مادرش نیست. به‌عنوان نمونه، پدر اصلی‌اش عموی یا نامزد قبلی مادرش است؛ یا در نمونه‌ای دیگر، مادرش به خاطر از دست ندادن علاقه پدرش، او را نامشروع به دنیا آورده است. بنابراین هنگامی که به تماشای هریک از این سریال‌ها مبادرت می‌ورزید می‌توانید در رابطه میان هر فرزند و مادر یا فرزند و پدر شک و تردید داشته باشید.

- عشق مثلثی

وقتی پای سریال‌های عامه‌پسند و ۲۰۰ قسمتی به میان می‌آید، طبیعتاً عشق مثلثی می‌تواند یکی از عوامل اصلی و جذابیت به حساب بیاید؛ اما مسئله اینجاست که در تمام سریال‌ها، همیشه مثلث عشقی بین سه نفر اتفاق نمی‌افتد. در بیشتر مواقع، شخصیت‌های مختلف سریال، هر کدام برای خودشان درگیر مثلث یا حتی مربع عشقی هستند و مخاطبان برای گره‌گشایی از رابطه میان آنها هم که شده سعی می‌کنند حتی تماشای یک قسمت آن را هم از دست ندهند. این فرمول، به‌عنوان یکی از عناصر اصلی جذب مخاطب، مدام در تمام سریال‌های ترکیه‌ای جدید تکرار می‌شود. نکته قابل توجه اینجاست که در کنار این مثلث عشقی، جرم و جنایت و قتل‌های مختلفی هم شکل می‌گیرد.

- چارچوب نظری تحقیق**- نظریه استفاده و رضامندی (خشنودی)**

فرض اصلی الگوی استفاده و خشنودی این است که مخاطبان، کم‌وبیش به‌صورت فعال به دنبال محتوایی هستند که بیشترین خشنودی را فراهم کند. درجه این خشنودی، بستگی به نیازها و علاقه‌های فرد دارد. افراد هر قدر بیشتر احساس کنند که محتوای واقعی، نیاز آنان را برآورده می‌کند، احتمال اینکه آن محتوا را انتخاب کنند، بیشتر است. این مسئله را بلامر و کاتز در الگوی خود ارائه کرده‌اند (ویندال و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۲۷۴).

- نظریه کاشت

نظریه کاشت به عنوان یکی از پرکاربردترین نظریه‌های مربوط به اثرات رسانه‌های ارتباط جمعی، بهتر از هر نظریه‌ای، اثرات تکنولوژی رسانه‌ای بر جامعه و تحولات آن را نشان می‌دهد. این نظریه، محصول دو دهه فعالیت پژوهشی گروهی به سرپرستی جورج گربنر، روی وسایل ارتباط جمعی به طور عام و تلویزیون به طور خاص است. گربنر با تمرکز مطالعات خود بر شهروندانی که میزان تماشای تلویزیون در میان آنها بالاست و مقایسه آن با افرادی که کمتر تلویزیون تماشا می‌کنند چنین نتیجه گرفت که از نظر تماشاگران پر مصرف، تلویزیون عملاً دیگر منابع اطلاعات، افکار و آگاهی‌ها را به انحصار درمی‌آورد و یک کاسه می‌کند. اثر این مواجهه با پیام‌های مشابه، چیزی را تولید می‌کند که گربنر آن را «کاشت» یا آموزش جهان‌بینی رایج، نقش‌ها و ارزش‌های رایج می‌خواند (محمدپور و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۳۹؛ به نقل از: ورنر و تانکارد، ۱۳۸۴).

فرض اصلی نظریه استفاده و رضامندی این است که مخاطبان، کم‌وبیش به صورت فعال به دنبال محتوایی هستند که بیشترین خشنودی را فراهم کند. درجه این خشنودی نیز بستگی به نیاز و سلیقه فرد دارد. تعیین مخاطب زن، به عنوان مخاطب هدف شبکه ماهواره‌ای جم، و فعال بودن زنان برای انتخاب این شبکه خاص، به دلیل رضامندی و خشنودی از آن رسانه است. نظریه استفاده و رضامندی به نیاز مخاطب و محیط و زمینه‌های اجتماعی که شکل‌دهنده رفتار ارتباطی او هستند، توجه می‌کند؛ چرا که در این الگو، نیازها و انگیزه‌ها از عناصر اصلی خواننده می‌شود. شبکه ماهواره‌ای جم نیز برای جذب مخاطب از قشر زنان، به دنبال کسب خشنودی اوست و برای خشنود کردن این قشر، از ابزارهای متفاوت و متناسب با آن استفاده می‌کند؛ چرا که مهم‌ترین روش برای خشنودی زنان، توجه و اهمیت دادن به سلیقه‌ها و نیازمندی‌های این قشر است. خشنودی زنان از دو طریق محتوایی و فراگردی شکل می‌گیرد. توجه به اوقات فراغت شاد، تازه و باطراوت مورد نیاز زنان، توجه به نیازمندی‌های خاص آنان در زمینه جذابیت و زیبایی در پوشش، لباس و آرایش، توجه به تنوع در چیدمان وسایل منزل، هم‌زبانی مجریان و دست‌اندرکاران و حتی نوع ادبیات و نوشتار موجود و از همه مهم‌تر، توجه به روحیه کنجکاوی و ریزبین زنان و ارائه اطلاعات جدید، منتشر نشده و جذاب، همگی نمونه‌ای از راهکارهای شبکه جم برای خشنودسازی محتوایی زنان

است.

نظریه کاشت نیز که یکی از نظریه‌های مورد تایید و استفاده در تحقیق حاضر است، فرض می‌کند که رسانه‌ها، آثار بلندمدتی در نگرش بینندگان دارند؛ آثاری غیر مستقیم، تدریجی و کوچک و در عین حال، تراکمی، رو به افزایش و چشم‌گیر، که بیشتر روی اثرگذاری‌های نگرشی تأکید دارد تا اثرگذاری‌های رفتاری. به نظر می‌رسد تماشای زیاد تلویزیون، نگرش‌ها یا ادراک‌هایی را پرورش می‌دهد که سازگاری بیشتری با سبک زندگی نشان داده شده در تلویزیون دارند. نظریه‌پردازان کاشت نیز، استدلال می‌کنند که تماشای زیاد تلویزیون، منجر به این می‌شود بینندگان پرمصرف (حتی در میان افرادی که تحصیلات بالا یا درآمد بالا دارند) در مقایسه با کم مصرف‌ها، هم‌گرایی و شباهت فکری بیشتری داشته باشند؛ یعنی اثر کاشت تماشای تلویزیون، نوعی تشابه و هم‌گرایی افکار است.

شبکه‌های ماهواره‌ای به ویژه شبکه جم فرآیند تأثیر و کاشت سبک زندگی خاصی را در نگره زنان مخاطب با کاشت نگرش‌ها، ارزش‌ها، رفتارها و ادراک‌های مشخص از جهان شکل می‌دهند. این شبکه در فیلم‌ها و سریال‌های خود، تصاویری را از زندگی، به مخاطبان خود بویژه زنان ارائه می‌دهد که می‌تواند الگوهای او را از یک خانواده خوب، زن خوب و همسر ایده‌آل به کلی دستخوش تغییر سازد و سبکی نو از زندگی را ارائه دهد. سبکی که در آن زدودن تقوا، حیا، شرم، وفاداری، تعهد و حس مسئولیت در زنان و ایجاد حس رقابت جنسی و تفکر آزاداندیشی مطلق در درجه اول اهمیت است. خیانت زن و شوهر نسبت به یکدیگر ره‌آورد اصلی فیلم‌ها و سریال‌های شبکه ماهواره‌ای جم است. در این نوع برنامه‌ها، زن و مرد به جای اینکه انیس و مونس هم باشند، به صورت رقیب یکدیگر نمایش داده می‌شوند و نسبت به هم وفاداری، تعهد و پابندی ندارند. به نظر می‌رسد در چنین زندگی‌ای، رضایت از زندگی زناشویی و بهداشت روانی جایی ندارد.

از سویی فرض دیگر نظریه کاشت، این است که رسانه‌های جمعی به‌ویژه تلویزیون، زندگی روزمره را در دسترس قرار می‌دهند تا زمینه‌ای اجتماعی برای مخاطبان فراهم کنند. بدین ترتیب، ادراک مخاطبان از واقعیت اجتماعی، تحت تأثیر تصویرها و سبک‌های زندگی واسطه‌ای یا میانجی رسانه‌های جمعی قرار می‌گیرد. در این میان، باید مشخص کنیم که اجزاء و بخش‌های

متفاوت فرآیند کاشت (ارزش‌ها، زمینه اقتصادی - اجتماعی و استفاده از رسانه‌ها) از جنبه نظری و تجربی چگونه بر یکدیگر تأثیر دارند.

شبکه ماهواره‌ای جم، با کاشت ارزش‌های فرهنگی خاص خود، در نگره مخاطبان زن، تأثیرات مد نظر خود را در نگرش‌ها و رفتارهای آنان ایجاد کرده و سبک زندگی زناشویی مورد نظر خویش را شکل می‌دهد. یکی از تغییرات مهم در مضامین زندگی اصلی زنانه در برنامه‌های ماهواره‌ای، مسئله خیانت است. بروز این نگرانی‌ها در جامعه، شاخصی از تحولی آرام و تدریجی یا به تعبیری حادثتر، «انقلاب تدریجی» در جامعه است. مضمون خیانت و بی‌وفایی و رواج بی‌بندوباری در بیشتر سریال‌های ماهواره‌ای، به وضوح دیده می‌شود. بر اساس نتایج مطالعات در سال‌های اخیر، زوجینی که به همسر و ازدواجشان، تعهد و پای‌بندی بیشتری دارند، میزان پای‌بندی بیشتری نیز نسبت به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه نشان می‌دهند و برعکس (عباسی ۱۳۹۰، ص ۹).

اعضای یک خانواده وقتی در سریال‌های ماهواره‌ای شبکه جم، خیانت و روابط آزاد زن و مرد را تماشا می‌کنند، الگوی رفتاری خویش را در برخورد با همسر بر اساس برنامه‌های این شبکه جستجو می‌کنند، لذا چنین به نظر می‌رسد که سطح رضایتمندی از همسر در این خانواده‌ها پایین است. تحقیقات نشان می‌دهد بین تعهد زناشویی و ارزش‌های فرهنگی، رابطه مستقیم و معنادار و بین پایبند نبودن به ارزش‌های فرهنگی با تعهد زناشویی، رابطه معکوس و معناداری وجود دارد (همان منبع).

این ویژگی‌ها، محل بروز چالش‌های عمده زندگی زنانه در جامعه ایران است که برنامه‌های شبکه جم، باعث اختلال در عملکرد روابط خانوادگی و اجتماعی زنان ایرانی خواهد شد. وجود شباهت در ارزش‌ها و نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی در میان زوجین و همچنین پایبندی زوجین به ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی جامعه به‌ویژه باورهای اصیل ایرانی و آموزه‌ها و باورهای غنی دین مقدس اسلام می‌تواند عامل حفظ و تداوم روابط صمیمانه و طولانی خانوادگی باشد و زندگی همراه با شادمانی و امنیت را برای خانواده‌ها به ارمغان آورد.

- نظریه گوردون آلپورت^۱

آلپورت معتقد است که کل زندگی انسان وابسته به ایمان اوست. به این معنا که هرچه فرد، دینداری درونی بیشتری داشته باشد، بهداشت روانی بیشتر دارد؛ اما هرچه دین را در جهت رفاه و برآورده کردن نیازهای اجتماعی بکار ببرد و به اصل آن توجه نداشته باشد، بهداشت روانی پایینی خواهد داشت (Alport - ۱۹۶۷, p: ۴۳۳).

- نظریه کرادوک

کرادوک در نظریه خود، مقوله‌های موثر بر رضایت زناشویی را بررسی کرده و به این نتیجه رسیده است که زوجینی که انعطاف‌پذیری، سازگاری و همبستگی بیشتری داشته‌اند از رضایت زناشویی بیشتری برخوردار بوده‌اند و همچنین یک همبستگی مثبت را بین رضایت زناشویی با مولفه‌های همسویی در اعتقادات مذهبی، مسایل شخصیتی مشابه، توانایی حل تعارض، توافق در مسایل مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، همگرایی در مسایل مربوط به فرزندان، ازدواج و خانواده و دوستان به دست آورده‌اند. وی عوامل زیر را از جمله عوامل مهم و تعیین‌کننده در رضایت زناشویی می‌داند: ۱- همسویی در باورهای مذهبی ۲- کیفیت ارتباطات ۳- مدت زمانی را که زوجین صرف با هم بودن می‌کنند (Craddock ۲۰۰۷, p: ۴۳).

با توجه به نظریه کرادوک، همسرانی که از نظر باورهای مذهبی، همسو و هم‌جهت هستند و ارتباطات بیشتر و موثری را با یکدیگر برقرار کرده و زمان بیشتری را در طول شبانه‌روز در کنار یکدیگر سپری می‌کنند از رضایتمندی زناشویی بالاتری برخوردارند. اما در دنیای پرشتاب فن‌آوری‌های امروز، که شبکه‌های ماهواره‌ای، همسران را به صورت انفرادی به خود مشغول ساخته و آنها را از تعامل با یکدیگر باز می‌دارد، ارتباطات زوجین از پایین‌ترین کیفیت ممکن برخوردار می‌شود (یوسفی، ۱۳۸۳، ص ۴۲) برنامه‌ها و سریال‌های جذاب این شبکه‌ها به تدریج جای ارتباط بین فردی از نوع چهره به چهره را بین زن و شوهر گرفته و موجب می‌شود فضای انفرادی، به جای فضای جمعی و عاطفی در بین زن و شوهر حاکم شود. لذا همسرانی که ساعات بسیاری از وقت خویش را به جای با هم بودن صرف تماشای سریال‌ها و برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای

۱- AlportGordon

می‌کنند فرصت برقراری ارتباط موثر و با کیفیت را از دست می‌دهند. پیامد استفاده مفرط از این برنامه‌ها آن است که به تدریج فضای روانی و محیطی گفت و گوی بین زن و شوهر را خدشه‌دار ساخته و همسران را به جای هم‌گرایی، به واگرایی سوق می‌دهند (همان منبع). در نتیجه کیفیت ارتباطات زوجین به نازل‌ترین حالت ممکن دست می‌یابد و زمانی که زوجین صرفاً با هم بودن می‌کنند به حداقل‌ترین زمان ممکن می‌رسد و این همان دو عامل مهمی است که کرادوک از آنها به‌عنوان عوامل اصلی رضایتمندی زناشویی یاد می‌کند. کرادوک معتقد است زوجینی که انعطاف‌پذیری، سازگاری و همبستگی بیشتری داشته‌اند از رضایت زناشویی بیشتری برخوردار بوده‌اند. اما مخاطبان همیشگی شبکه‌های ماهواره‌ای صرفاً در یک فضای فیزیکی مشترک زندگی کرده، اما هیچ تعاملی با یکدیگر نخواهند داشت.

آسیب ارتباطی ناشی از گسترش شبکه‌های ماهواره‌ای، بیشتر در دو نوع ارتباط بروز می‌کند. یکی، ارتباط بین فرزندان و والدین و دیگری، ارتباط بین زن و شوهر است. تجربیات نشان می‌دهد که هراندازه ارتباط میان فرزندان و والدین و همچنین ارتباط میان همسران به دلیل تغییر مخاطب کاهش یابد، پیوند عاطفی و هیجان و همچنین همگونی شناختی میان اعضاء خانواده نیز کاهش می‌یابد که این موضوع، انسجام گروه را به مخاطره می‌اندازد (همان منبع). در نتیجه مباحث مطرح شده، دو عاملی که به شدت در این میان آسیب می‌بیند سازگاری و همبستگی زنان با همسران خویش است همان عواملی که از نظر کرادوک بر رضایتمندی از زندگی زناشویی بسیار موثر است چرا که کرادوک معتقد است زوجینی که انعطاف‌پذیری، سازگاری و همبستگی بیشتری داشته‌اند از رضایت زناشویی بیشتری برخوردار بوده‌اند. وی همچنین در پایان نظریه خوش یک همبستگی مثبت را بین رضایت زناشویی با مؤلفه‌های همسویی در اعتقادات مذهبی، مسایل شخصیتی مشابه، توانایی حل تعارض، توافق در مسایل مالی، فعالیت‌های اوقات فراغت، همگرایی در مسایل مربوط به فرزندان، ازدواج و خانواده و دوستان را به دست آورده است.

- خلاصه یافته‌ها

خلاصه یافته‌های توصیفی

۱- براساس نتایج حاصل از پیمایش، ۴۶/۷ درصد بینندگان شبکه جم را (یعنی نزدیک به نصف)

زنان متأهل ۲۵ تا ۲۸ سال تشکیل می‌دهند. که این ترکیب سنی حاکی از جوان بودن مخاطبان این شبکه ماهواره‌ای است. با توجه به الگوگیری و تأثیرپذیری این زنان جوان از سریال‌ها و فیلم‌های این شبکه که بیشتر مروج بی‌بندوباری جنسی، عدم توجه به ارزش‌های خانواده و... است، این ترکیب سنی مخاطبان نگران‌کننده است و جای تامل و چاره‌اندیشی دارد. همچنین نتایج به وضوح نشان می‌دهد که با افزایش سن مخاطبان، تعداد مخاطبان شبکه جم‌تنزل یافته است.

۲- شبکه جم، زنان تحصیل کرده جامعه را هدف قرار داده است. بیش از نیمی از بینندگان این شبکه (۵۳/۸ درصد) دارای تحصیلات فوق دیپلم و کارشناسی می‌باشند که در نوع خود تعداد قابل توجهی می‌باشد و حاکی از آن است که زنان مخاطب شبکه جم نه بیسواد و دارای تحصیلات پایین، بلکه اغلب تحصیل کرده و اکثراً دارای تحصیلات کارشناسی و فوق دیپلم می‌باشند.

۳- بر اساس نتایج به دست آمده، از نظر پراکندگی شغل زنان مخاطب شبکه جم، بیش از نیمی از بینندگان شبکه جم، یعنی ۵۶/۲ درصد زنان، خانه‌دار هستند و این نتیجه حاکی از آن است که ساعات اوقات فراغت بیشتر زنان خانه‌دار، آنان را مخاطب اصلی برنامه‌های شبکه جم نموده است. لذا اگر برنامه‌ریزی درست و هدفمندی جهت پرکردن اوقات فراغت این بخش از زنان ما توسط برنامه‌های رسانه‌های جمعی داخلی اعم از صداوسیما و... صورت می‌گرفت، این زنان هیچ‌گاه مخاطب شبکه جم نبودند؛ خلأ بزرگی که مسئولان فرهنگی باید برای آن چاره‌اندیشی کنند.

- خلاصه یافته‌های تحلیلی (آزمون فرضیات)

۱- بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره تفاوت وجود دارد. بر اساس نتایج به دست آمده، ۱۹ درصد زنان مخاطب شبکه جم رضایتمندی زناشویی خوب و ۸۱ درصد از آنان رضایتمندی زناشویی متوسط دارند درحالی‌که میزان رضایتمندی زناشویی عالی در میان آنان صفر است. اما زنان غیر مخاطب ماهواره ۴۱/۴

درصد از رضایتمندی زناشویی عالی، ۳۶/۷ درصد از رضایتمندی زناشویی خوب و ۲۱/۹ درصد از رضایتمندی زناشویی متوسط برخوردارند و این خود حاکی از آن است که رضایتمندی از زندگی زناشویی در زنان مخاطب شبکه جم چقدر پایین تر از زنانی است که برنامه‌های ماهواره را نگاه نمی‌کنند. همچنین بر اساس آزمون کای اسکوتر، وجود تفاوت میان این دو ثابت شد و بنابراین، فرضیه تأیید شد.

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکوتر
۰/۰۰۰	۲	۱۶۹/۸۸۶	Pearson Chi-square

۲- بین "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب ماهواره تفاوت وجود دارد.

بر اساس نتایج به دست آمده، ۵۲/۴ درصد از زنان مخاطب شبکه جم از نظر بهداشت روانی در وضعیت وخیم بسر می‌برند، ۱۹ درصد روانی خوب و ۲۸/۶ درصد از آنان بهداشت روانی متوسط دارند. اما زنان غیر مخاطب ماهواره ۴۱/۴ درصد از بهداشت روانی خوب، ۳۶/۷ درصد از بهداشت روانی متوسط و ۲۱/۹ درصد از بهداشت روانی وخیم برخوردارند و این خود حاکی از آن است که بهداشت روانی در زنان مخاطب شبکه جم چقدر پایین تر از زنانی است که برنامه‌های ماهواره را نگاه نمی‌کنند. همچنین بر اساس آزمون کای اسکوتر، وجود تفاوت میان این دو ثابت شد و بنابراین، فرضیه تأیید شد.

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکوتر
۰/۰۰۰	۲	۴۵/۷۶۰	Pearson Chi-square

۳- بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" زنان تهرانی و "میزان تماشای شبکه

ماهواره‌ای فارسی زبان جیم رابطه معنادار و منفی وجود دارد.

بر اساس نتایج به دست آمده، در زنان بیننده شبکه جم رضایتمندی از زندگی زناشویی عالی مشاهده نشده یعنی رضایتمندی از زندگی زناشویی تنها در دو سطح خوب و متوسط بوده است. اما یافته‌ها نشان می‌دهد که تنها بینندگان از شبکه جم (۳۸ نفر) از رضایتمندی از زندگی زناشویی خوب برخوردارند که کمتر از ۱ ساعت در شبانه روز این شبکه را تماشا کرده‌اند و بینندگان از شبکه جم که بیش از ۱ ساعت ماهواره دیده‌اند رضایتمندی از زندگی زناشویی متوسط دارند که در بین آنها ۳۶ نفر بین ۱ تا ۲ ساعت، ۸۴ نفر بین ۳ تا ۵ ساعت، ۴۱ نفر بیش از ۵ ساعت در شبانه روز شبکه جم را نگاه کرده‌اند.

همچنین بر اساس آزمون کای اسکوئر، وجود رابطه میان این دو ثابت شد و بنابراین، فرضیه تایید شد.

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکوئر
۰/۰۰۰	۳	۲۰۳/۶۷۳	Pearson Chi-square

۴- به نظر می‌رسد بین "**بهداشت روانی**" زنان تهرانی و "**میزان تماشای شبکه****ماهواره‌ای فارسی زبان جیم** رابطه معنادار و منفی وجود دارد.

بر اساس نتایج به دست آمده، در زنان بیننده شبکه جم، تنها ۴۰ نفر از آنان دارای بهداشت روانی در سطح خوب بوده‌اند و این سطح هم مربوط به پاسخگویی است که کمتر از ۱ ساعت در شبانه روز ماهواره نگاه می‌کرده‌اند. اما مخاطبانی (۱۱۰ نفر) از بهداشت روانی وخیم برخوردارند که بیش از ۵ ساعت در شبانه روز ماهواره نگاه کرده‌اند. همچنین مخاطبانی که بین ۱ تا ۵ ساعت ماهواره دیده‌اند بهداشت روانی متوسط دارند که در بین آنها ۲۲ نفر بین ۱ تا ۲ ساعت، ۳۶ نفر بین ۳ تا ۵ ساعت و ۱ نفر بیش از ۵ ساعت در شبانه روز ماهواره نگاه کرده‌اند.

همچنین بر اساس آزمون کای اسکوئر، وجود رابطه میان این دو ثابت شد و بنابراین،

فرضیه تایید شد.

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون کای اسکوئر
۰/۰۰۰	۶	۳۹۵/۶۶۷	Pearson Chi-square

۵- به نظر می‌رسد بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" در زنان غیر مخاطب ماهواره رابطه وجود دارد.

۸۷ نفر از پاسخگویانی که دارای رضایتمندی از زندگی زناشویی عالی هستند از نظر بهداشت روانی نیز در بهترین درجه ممکن یعنی خوب قرار دارند. ۷۷ نفری که از نظر رضایتمندی از زندگی زناشویی در درجه خوب هستند دارای بهداشت روانی متوسط می‌باشند. همچنین ۴۶ نفری که رضایتمندی از زندگی زناشویی آنها در پایین‌ترین حد ممکن یعنی متوسط است بهداشت روانی خوب و متوسط وجود نداشته و همه آنها دارای بهداشت روانی وخیم هستند.

همچنین بر اساس تحلیل کای اسکوئر، رابطه تفاوت میان این دو ثابت شد و بنابراین، فرضیه تایید شد.

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون تاو کندال
۰/۰۰۰	۴	۴۲۰	Kendall's tau

۶- همچنین به نظر می‌رسد بین "رضایتمندی از زندگی زناشویی" و "بهداشت روانی" زنان تهرانی استفاده‌کننده از شبکه ماهواره‌ای جم رابطه وجود دارد. همه ۴۰ نفر از پاسخگویانی که دارای رضایتمندی از زندگی زناشویی خوب هستند از نظر بهداشت روانی نیز خوب می‌باشند.

از بین ۱۷۰ نفر از پاسخگویانی که از نظر رضایتمندی از زندگی زناشویی در درجه متوسط هستند هیچ‌کدام دارای بهداشت روانی خوب نبوده (۶۰ نفر دارای بهداشت روانی متوسط و ۱۱۰ نفر دارای بهداشت روانی وخیم می‌باشند).

بررسی تأثیر سرمایه‌های شبکه ماهواره‌ای بر میزان رضایتمندی زنان در روابط زناشویی

همچنین بر اساس تحلیل کای اسکوتر، وجود رابطه میان این دو ثابت شد و بنابراین، فرضیه تأیید شد.

سطح معناداری	درجه آزادی	ارزش	آزمون تاو کندال
۰/۰۰۰	۲	۲۱۰/۰۰۰	Kendall's tau

نتیجه‌گیری

نتیجه حاصل از فرضیه ۱ این تحقیق نشان داد که رضایتمندی از زندگی زناشویی در زنان بیننده شبکه جم چقدر پایین‌تر از زنانی است که برنامه‌های ماهواره را نگاه نمی‌کنند. اثبات این فرضیه با بسیاری از یافته‌های پژوهشی دیگر همخوانی دارد. به‌عنوان مثال، قادری (۱۳۹۱) در تحقیق خود نشان داد که میزان تعهد زناشویی در مردان متأهل استفاده‌کننده از ماهواره به‌طور معناداری کمتر از مردان متأهل عدم استفاده‌کننده از ماهواره می‌باشد. همچنین مردان متأهل عدم استفاده‌کننده از ماهواره به‌طور معناداری در تعهد شخصی، میانگین بیشتری را نسبت به مردان متأهل استفاده‌کننده از ماهواره کسب نمودند. تأثیر رسانه‌ها از جمله ماهواره عمدتاً در جهت شدت‌بخشی و تسریع روند تغییر و دگرگونی ارزش‌های زناشویی و روابط خانوادگی است (معدنی، ۱۳۹۱). در کل، افزایش استفاده از شبکه ماهواره‌ای جم با کاهش رضایتمندی از زندگی زناشویی همراه است، که با تحقیقات دیویس (۲۰۱۲)، رشکیانی (۱۳۹۰) شاطری‌نیا (۱۳۸۹) مطابقت دارد.

نتایج این تحقیق نیز درستی فرضیه ۲ را ثابت کرد. یعنی بین بهداشت روانی زنان تهرانی استفاده‌کننده (بیننده) از شبکه ماهواره‌ای جم و زنان تهرانی غیر مخاطب (غیر بیننده) ماهواره تفاوت معناداری وجود دارد. چون اصولاً برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای با ارزش‌های دینی - ملی ما در اکثر مواقع در تناقض است. زنانی که این شبکه‌های ماهواره‌ای را نگاه می‌کنند اصولاً تحت تأثیر این شبکه‌ها به ارزش‌هایی متناقض با ارزش‌های حاکم بر جامعه خویش سوق پیدا می‌کنند. در نتیجه، این زنان با تعارضات ارزشی در درون جامعه و خانواده مواجه می‌شوند که این مسئله بر بهداشت روانی زنان تأثیرگذار است که با یافته‌های گانت (۲۰۰۶)، اون و اورتنر (۱۹۸۳) مطابقت

دارد.

اثبات فرضیه ۳ تحقیق نیز با بسیاری از یافته‌های پژوهشی دیگر همسو و هم‌نواست؛ به‌طور مثال، گلچین (۱۳۹۱) در پژوهش خویش معتقد است که پدیده‌هایی مثل ماهواره در بروز تعارضات بین زوجین بسیار موثر بوده که نتیجه حاصل از این عدم رضایت زناشویی در موارد زیادی منجر به طلاق شده است. همچنین زارع شاه‌آبادی (۱۳۹۲) در تحقیق خود نشان داد که بین متغیر میزان استفاده از رسانه‌هایی نظیر ماهواره و کیفیت زناشویی، همبستگی معنادار و معکوس دیده می‌شود. در تحقیقی که در سال ۱۳۹۲ در شهر تهران صورت گرفت بین میزان استفاده از سریال‌های ماهواره‌ای و میزان رضایت از سریال‌های ماهواره‌ای و میزان پیگیری سریال‌های ماهواره‌ای و کیفیت روابط زوجین رابطه معکوس وجود داشت. به این معنا که با افزایش میزان استفاده، افزایش رضایت از سریال‌ها و افزایش میزان پیگیری، از کیفیت روابط زوجین کاسته می‌شود. از میان مولفه‌های مختلف کیفیت روابط زوجین، تأثیر تماشای ماهواره بر روی مولفه اعتماد بیش از سایر مولفه‌ها می‌باشد و این رسانه باعث تضعیف میزان اعتماد در روابط زوجین شده و عدم اعتماد، خود رضایتمندی زناشویی را زیر سؤال می‌برد. همچنین در رابطه با مبانی نظری این یافته نیز می‌توان گفت که تایید فرضیه ۳ تحقیق، کاملاً همسو با اصول اعتقادی کرادوک است. کرادوک معتقد است زوجینی که انعطاف‌پذیری، سازگاری و همبستگی بیشتری داشته‌اند از رضایت زناشویی بیشتری برخوردار بوده‌اند، وی عوامل زیر را از جمله عوامل مهم و تعیین‌کننده در رضایت زناشویی می‌داند: ۱- همسویی در باورهای مذهبی ۲- کیفیت ارتباطات ۳- مدت زمانی را که زوجین صرف با هم بودن می‌کنند.

فرضیه ۴ تحقیق نیز نشان‌دهنده نقش ماهواره در بهداشت و سلامت روان است. روانشناسان در پژوهش‌های متعددی تأثیر فناوری‌های نوین ارتباطی از جمله ماهواره را در سازگاری روانشناختی و بهداشت روانی به‌طور گسترده مورد بررسی قرار داده‌اند. که از جمله آن‌ها می‌توان به تحقیقات تیسانگ من (۱۹۹۶)، کریس آکرمن و همکاران (۲۰۰۲)، لاربی (۲۰۰۷)، سترابهار (۲۰۰۸)، اسماعیلی (۱۳۷۶)، سعادت (۱۳۷۶)، موسوی (۱۳۷۷)، مریدی (۱۳۸۵)، دوران (۱۳۸۵) عریضی (۱۳۸۶) اشاره کرد. این تلاش‌ها دامنه وسیعی از ادبیات پژوهش مرتبط در این حوزه را رقم زده است و نشان‌دهنده این نکته می‌باشد که باورهای افراد به‌طور معناداری با

گستره‌ای از شاخص‌های بهداشت روانی نظیر افزایش اضطراب، افسردگی و کاهش عزت نفس رابطه دارد. در تحقیقی که لاربی^۱ (۲۰۰۸) در جامعه عرب انجام داده نشان می‌دهد که تلویزیون‌های ماهواره‌ای تأثیر زیادی بر بهداشت روان و هویت اجتماعی اعراب گذاشته است. وی در تحقیق خود اشاره می‌کند که هرچند دولت‌های عرب برنامه‌های ماهواره را کنترل می‌کنند اما افراد جامعه بخصوص زنان نمی‌توانند از تأثیراتی که ماهواره بر بهداشت روان و هویت اجتماعی آنان گذاشته است در امان باشند و تأثیرات منفی این برنامه‌ها بسیار فراوان است.

علیرضا آذری (۱۳۸۰) در پژوهشی ماهواره و بی‌خویشتن شدگی مخاطبان برنامه‌های ماهواره‌ای را باعث اختلالات روان‌پریشی و از بین بردن بهداشت روانی در مخاطبان می‌داند و نتیجه می‌گیرد که برنامه‌های ماهواره به‌عنوان متغیر مستقل، بر وضعیت کنش‌های رفتاری مخاطبان به‌عنوان متغیر وابسته تأثیر می‌گذارد. وی تأکید می‌کند سال‌هاست که روانکاوان و جامعه‌شناسان رسانه‌ای اصطلاحاتی چون هراس اخلاقی، بی‌احساسی، بیگانگی تفکر، کرختی، رکود و رخوت، بی‌قراری، پوچ‌گرایی و انفعال‌پذیری را در برابر برنامه‌های ماهواره مطرح می‌کنند اما هرگز نتوانسته‌اند این مؤلفه‌ها را مهار کنند که همه این عوامل، بهداشت روانی مخاطبان را نشانه رفته است.

همچنین در رابطه با مبانی نظری این یافته می‌توان گفت که تایید فرضیه ۴ تحقیق کاملاً همسو با اصول اعتقادی آلپورت است. آلپورت معتقد است که کل زندگی انسان وابسته به ایمان اوست. به این معنا که هرچه فرد دینداری درونی بیشتری داشته باشد، بهداشت روانی بیشتری دارد اما هرچه دین را در جهت رفاه و برآورده کردن نیازهای اجتماعی بکار ببرد و به اصل آن توجه نداشته باشد، بهداشت روانی پایینی خواهد داشت. با توجه به نظریه آلپورت، شخص برخوردار از دینداری، بهداشت روانی بالاتری دارد و بالعکس. اما براساس نتایج به دست آمده از تحقیقات پیشین، جهت رابطه استفاده از شبکه‌های ماهواره‌ای با وضعیت دینداری مخاطبان، معکوس است؛ به این معنا که استفاده از برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای، دارای رابطه منفی با وضعیت پایبندی مخاطبان به ابعاد و نشانه‌های دین‌داری است (کرم‌الهی، ۱۳۹۰، ص ۴). از تلفیق نتیجه این تحقیق و نظریه آلپورت به یک نتیجه‌گیری کلی دست می‌یابیم که "هرچه میزان استفاده از شبکه‌های

ماهواره‌ای در فرد افزایش یابد، شخص از دینداری پایین تری برخوردار بوده و در نهایت، بهداشت روانی پایین تری را دارا خواهد بود."

پژوهش‌های مختلفی، رابطه بین رضایتمندی زناشویی و بهداشت روانی را تایید نموده‌اند که در دو فرضیه ۹ و ۱۰ تحقیق ما نیز بر رابطه بین این دو متغیر - چه در زنان مخاطب شبکه جم و چه در زنان غیر مخاطب ماهواره - تایید شده بود. به نظر می‌رسد برخورداری همسران از همدلی، صمیمیت، پذیرش و تفاهم، و مهارت‌های ارتباطی در ازدواج، منجر به افزایش رضایتمندی زناشویی و ایجاد آرامش بیشتر در خود و در تعاملات با یکدیگر شده و میزان بهداشت روانی را افزایش داده است. یافته‌های پژوهشی بسیاری نیز فرضیه تحقیق را تأیید می‌نماید. از جمله، وارینگ^۱ و همکاران (۱۹۸۱) معتقدند نابسامانی ازدواج و عدم خشنودی در زندگی زناشویی به طور معناداری با شیوع اختلالات عاطفی - هیجانی در جامعه رابطه دارد. در صورتی که ازدواج‌های رضایت‌بخش، باعث ارتقاء بهداشت روانی زنان و مانع رویدادهای منفی زندگی و مشکلات روانشناختی در آن‌ها می‌شود. مشکلات و نابسامانی زندگی زناشویی پیامدهای منفی برای سلامت روانی و جسمی زنان دارد.

نتایج برخی پژوهش‌های دیگر نیز نشان می‌دهد که ازدواج‌های ناشاد و عدم رضایتمندی زناشویی، اثرات زیان‌بخشی بر عزت نفس و بهداشت روانی دارند. یافته‌های این مطالعات نشان می‌دهند افرادی که در یک ازدواج ناشاد و ناموفق باقی می‌مانند، نسبت به آن‌هایی که ازدواج موفق و شادی دارند، از سطوح عزت نفس، شادکامی کلی و رضایت از زندگی زناشویی پایین تری همراه با سطوح بالای آشکار روان‌شناختی رنج می‌برند. همچنین اثرات زیان‌بخش ماندن در این نوع ازدواج‌ها بیشتر از طلاق است.

وایت و گالاگر^۲ نیز در تحقیقات خود به این نتیجه رسیده‌اند که ازدواج موفق و رضایتمندی زناشویی از راه‌های زیادی باعث سودمندی زوجین می‌شود. آن‌ها دریافته‌اند افرادی که ازدواج موفق دارند نسبت به کسانی که ازدواج نکرده‌اند از طول عمر بیشتر، روابط جنسی بهتر، آرامش بیشتر، استرس کمتر، و موفقیت‌های اقتصادی و مالی مناسب تری برخوردارند و میزان خشونت و

۱- Waring

۲- Waite & Gallagher

رفتارهای ناپه‌نجان به‌طور معناداری در آنها کمتر است که همگی در بهداشت روانی موثرند. نتایج برخی تحقیقات دیگر نشان داده است که عدم رضایتمندی زناشویی و تعارض بین زوجین با خطر فزاینده انواع اختلالات روانی از جمله افسردگی خصوصاً در زنان، ناکارآمدی جنسی در آنان و مشکلات رفتاری فزاینده در فرزندان، ارتباط مستقیمی وجود دارد. الگوی مشترک تحقیقات در مورد طلاق این است که ازدواج و رابطه پایدار بر بهداشت روانی تأثیر مثبت دارد و سطح بهداشت روانی و جسمی فرد را بالا می‌برد (کرو و همکاران ۱۳۸۴، ص ۱۲۳).

پیشنهادها

- ۱- دست اندرکاران و مدیران رسانه ملی، تولید و پخش سریال‌های خانوادگی جذاب و زیبا، و در عین حال منطبق با ارزش‌ها و فرهنگ ایرانی - اسلامی جامعه ما را، در رأس سیاست‌های خویش قرار دهند و نسبت به این مهم حساسیت ویژه‌ای به خرج دهند و با برنامه‌ریزی دقیق بر اساس نیازسنجی از زنان مخاطب در تولید این سریال‌ها و استفاده از دیدگاه‌ها و نظرات صاحب‌نظران در این عرصه اقدام نمایند.
- ۲- بهترین راهکار در مقابله با تهاجم فرهنگی و تأثیرات مخرب آن - حتی در خصوصی‌ترین بخش‌های زندگی خانوادگی ما - استفاده از ابزارهای فرهنگی است. لذا مقابله باید بر اساس اصول مهندسی فرهنگی و جنگ نرم صورت پذیرد. اگر " شبکه ماهواره‌ای جم " سریال‌ها و فیلم‌های مبتذل را وسیله‌ای برای سرگرمی و تخریب ارزش‌های فرهنگی جامعه ما قرار داده ما باید با تولید فیلم‌ها و سریال‌های پرمحتوا و جذاب، از انحراف مخاطب جلوگیری کنیم. اگر ما هویت فرهنگی خود را خوب بشناسیم می‌توانیم فرهنگ غربی را در خود هضم نماییم. فرهنگ ایرانی و اسلامی ما ابزارهای نیرومندی برای مقابله دارد به شرط آن که آن ابزارها را بشناسیم و به موقع و درست عمل کنیم.
- ۳- سواد رسانه‌ای و آگاهی‌بخشی جامعه بخصوص زنان از اهمیت بالایی برخوردار است. آگاهانه و عمیق دیدن نمی‌تواند همچون چراغی ما را از اسارت در تاریکی نجات دهد. نخبگانی که خطرات برنامه‌های ماهواره‌ای را در تار و پود خانواده‌ها با تمام وجود درک می‌کنند باید دیگران را هم آگاه سازند؛ لذا مطالعه پیرامون آثار و پیامدهای رسانه‌ها باید بیشتر شود.
- ۴- با انجام پروژه‌های پژوهشی بیشتر و با برگزاری میزگردهای فرهنگی درباره این شبکه، صریح و

بی‌پرده تبعات آن را به جامعه هشدار دهیم تا مخاطبان این شبکه بخصوص زنان بدانند چه مسائل پنهانی در نمایش این سریال‌ها وجود دارد.

۵- با تولید برنامه‌های کیفی و انگیزشی باید جامعه را از استفاده این محصولات برحذر داشت.

فهرست منابع

۱. ارجمندی، غلامرضا (۱۳۸۰). پخش مستقیم ماهواره‌ای؛ پیامدها و سیاست‌ها. فصلنامه انجمن جامعه‌شناسی ایران. تهران، ۳.
۲. امید علی، میثم (۱۳۹۱)، نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی زبان در تغییر سبک زندگی جوانان ایرانی، شماره ۵، فصلنامه مطالعات جوان و رسانه. تهران، ۱۶۴.
۳. انصاری، پروین (۱۳۷۴). بررسی رابطه سلامت روانی و نگرش‌های مذهبی بین دانشجویان ۲۰ تا ۳۰ ساله، رودهن: دانشگاه رودهن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی، ص ۱۰۷.
۴. بختیاری، حسن و فرخی، حسن (۱۳۹۱). بررسی رابطه برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای تلویزیونی و هویت دینی جوانان، شماره ۱۵. فصلنامه پژوهش در مسایل تعلیم و تربیت اسلامی. تهران، ۷۷.
۵. بنی‌جمالی، شکوه السادات و همکاران (۱۳۸۳). ریشه‌یابی علل از هم‌پاشیدگی خانواده‌ها در رابطه با ویژگی‌های روانی-اجتماعی دختران و پسران قبل از ازدواج. شماره‌های ۱ و ۲، فصلنامه علمی پژوهشی دانشگاه شهید چمران. اهواز، ۱۲۳.
۶. بیچرانلو، عبدالله (۱۳۸۹). کارکردهای شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در جنگ نرم. شماره ۲، فصلنامه رسانه. تهران، ۱۶.
۷. ترکان، هاجر و همکاران (۱۳۸۵). بررسی اثربخشی گروه درمانی به شیوه تحلیل تبادلی بر رضایت زناشویی. شماره ۸، خانواده پژوهی. تهران، ص ۸.
۸. حاتمی، حسین و همکاران (۱۳۳۱). کتاب جامع بهداشت عمومی. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱.
۹. دبی، راضیه (۱۳۷۹). بررسی رابطه پایگاه هویت و سلامت روانی در اوایل و اواسط نوجوانی، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی. ص ۷۸.
۱۰. دانلی، دی ای (۱۹۹۳). پیمایش در تحقیقات اجتماعی. ترجمه: هوشنگ ناییبی. تهران: نشر نی، ۱۷۳.

۱۱. سلیمانان، علی اکبر (۱۳۷۳). بررسی رابطه باورهای غیر منطقی با رضامندی زناشویی در دانشجویان متأهل. تهران: دانشگاه تربیت معلم. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، ۹۵.
۱۲. شریعتی، شهروز و زازانی، احسان (۱۳۹۰). رسانه‌های ماهواره‌ای و از خود بیگانگی فرهنگی. فصلنامه رسانه و خانواده. مرکز پژوهش‌های صدا و سیما. شماره اول، ۱۶۲.
۱۳. صالحی امیری، سیدرضا و ملکی، هیلدا (۱۳۸۹). بررسی تاثیر ماهواره بر پوشش دختران دبیرستانی. شماره ۷۴، فصلنامه فرهنگ و خانواده. تهران.
۱۴. عباسی مولید، حسین (۱۳۹۰). رابطه تعهد زناشویی با ارزش‌های فرهنگی زوجین. فصلنامه مطالعات انتظامی شرقی، ۹.
۱۵. کرم الهی، نعمت الله (۱۳۹۰). اینترنت و دین‌داری. قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۴.
۱۶. کرو، مایکل و ریدلی، جین (۱۳۸۴). زوج‌درمانی کاربردی با رویکرد سیستمی رفتاری. ترجمه: اشرف سادات موسوی، چاپ ۲. تهران: کاویان، ۱۲۳.
۱۷. گنجی، حمزه (۱۳۸۴). بهداشت روانی. تهران: انتشارات ارسباران. ص ۱۰.
۱۸. محمدپور، احمد؛ نقدی، اسداله و نادرزاد، بهزاد (۱۳۸۹). تأثیر ماهواره بر هویت فرهنگی در کردستان ایران. دوفصلنامه تخصصی پژوهش جوانان. فرهنگ و جامعه. ۴. ۱۳۱ - ۱۵۶.
۱۹. ویندال، سون؛ سیگنایزر، بنو؛ اولسون، جین (۱۳۸۷). کاربرد نظریه‌های ارتباطات. ترجمه: علیرضا دهقان. تهران: جامعه‌شناسان، ۲۷۴.
۲۰. یوسفی، نریمان (۱۳۸۳). شکاف بین نسل‌ها - بررسی نظری و تجربی. تهران، نشر پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی، ۴۲.
۲۱. Alport, A. (۱۹۶۷), **Personality, social values, and marital satisfaction as predictors of clinical and health psychology**, ۴۳۳.
۲۲. Sinha, J.V., & Mukerjee, L. Z. (۱۹۹۱). **Emotional skillfulness in marriage: intimacy as a mediator of the relationship between emotional skillfulness and marital satisfaction**. Journal of Social and Clinical Psychology. ۸۴
۲۳. Winch, S.A. (۱۹۷۴). **Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction**. Personal Relationshi. ۴۱۱-۴۱۷.